

M I R O S L A V K L E M M
Gradski muzej
Varaždin

U M J E T N O S T Š T U K A T U R A U V A R A Ž D I N U

DIE STUCKATURKUNST IN VARAŽDIN

Der Autor traegt bis jetzt die bekannte Tatsachen ueber die sehr wertvollen Beispiele der Stuckdekorationen, die Kirchen – und Klosterinnenraeume des Franziskaner – und Jesuitenordens in Varaždin verzierer vor. Zwei Kapellen der Franziskanerkirche des Hl. Johannes d. Taeufers hat der bekannte marburger Stukkator Anton Ioseph Quadrio geschmueckt. Ihm werden auch die Dekorationen in der Jesuitenkirche und Jesuitenkloster in Varaždin zugeschrieben.

U razdoblju baroka, tijekom 17. i 18. stoljeća, ukrašene su štukaturama neke značajne župne i redovničke crkve, dvorske kapele i samostani u sjevernoj Hrvatskoj. Najljepše štuko dekoracije krase kapelu sv. Franje u franjevačkom samostanu i crkvu sv. Katarine u Zagrebu, kapelu sv. Trojstva nekadašnje pavlinske crkve u Lepoglavi, kapelu sv. Antuna nekadašnje franjevačke crkve u Remetincu i kapelu sv. Trojstva u dvorcu Klenovnik. Zanimljive štukature izvedene su i u brojnim drugim crkvenim građevinama. Najkvalitetniji primjeri te značajne vrste primijenjene umjetnosti ures su nekih franjevačkih i isusovačkih građevina u Varaždinu.

Oblicima i vrsnoćom izrade ti ukrasi nimalo ne zaostaju za sličnim djelima u austrijskoj i slovenskoj Štajerskoj i drugim austrijskim i njemačkim pokrajinama, a radili su ih umjetnici veoma sličnog ili istog likovnog obrazovanja. Među njima je najpoznatiji štajerski štukater Anton Ioseph Quadrio čiji je najljepši rad na našem tlu predivni ukras crkve sv. Katarine u Zagrebu (Jiroušek 1936., 17.). Zajedno sa suradnicima on je ukraasio nekoliko crkava u sjevernoj Hrvatskoj, pa i u samom Varaždinu.

Unutar varaždinskog franjevačkog i isusovačkog kompleksa štukaturama je ukrašeno pet crkvenih kapela i dva stubišta. Najstarije štukature, nastale vjerojatno u osmom desetljeću 17. stoljeća (Cvekan 1978., 89.) krase kapelu sv. Josipa u franjevačkoj crkvi sv. Ivana Krstitelja, monumentalnoj građevini sa središnjim brodom i bočnim kapelama sagrađenoj u današnjem obliku u vremenu od 1650. do 1657. godine. U toj su kapeli u štuku izvedeni arhitektonski elementi oltara s plastičkim likovima sv. Joakima i sv. Ane i središnji i bočni dijelovi svoda na kojima grupa anđelčića pridržava vijence lišća i voća uz oslikane prizore. Kapela sv. Antuna Padovanskog (Cvekan 1978., 79.) u istoj crkvi ima reljefni prikaz s vegetabilnim viticama, raskriljenim orlovima i anđelima na vanjskom zidu te vegetabilnim oblicima koji okružuju

medaljone sa slikanim prizorima na bočnim zidovima i svodu kapele. Na suprotnoj strani crkve smještena kapela Majke Božje Skapularske (Cvekan 1978., 86.) urešena je biljnim viticama i vijencima lišća koji uokviruju oslikane medaljone i prozor crkve. Na njenom vanjskom zidu su reljefni anđeli i kerubini koji drže medaljon unutar prepleta vinove loze. Štukature u ove dvije kapele izradio je 1717. godine štajerski štukater Anton Ioseph Quadrio, o čemu svjedoči sačuvani izvorni ugovor koji se čuva u franjevačkom samostanu.

U varaždinskoj crkvi Uznesenja Marijinog, monumentalnoj isusovačkoj građevini, građenoj od 1642. do 1656. godine (Vanino 1969., 469.), štukaturama su ukrašene kapele sv. Franje Ksaverskog i sv. Križa. Kapela sv. Franje Ksaverskog urešena je štukom 1710. godine. Njene zidove i svod prekrivaju plitko gliptirani medaljoni sa scenama iz svećevog života, te vegetabilni i figuralni ukrasi. Kapelu sv. Križa rese štukature izrađene 1764. godine s reljefnim prikazima anđela sa simbolima Kristove muke te prepletenim biljnim viticama i rokajima.

Stubište drugog kata nekadašnjeg isusovačkog kolegija u Varaždinu, građenog od 1679. do 1691. godine, ukrašeno je u drugom desetljeću 18. stoljeća veoma kvalitetnim štukaturama (Klemm, 1989., 33.). Bočne zidove i svodove rese isprepleteni biljni ornament i medaljoni s reljefnim prikazima scena iz Starog zavjeta. Stubište drugog kata nekadašnjeg isusovačkog konvikta, tzv. Zakmardijevog sjemeništa, građenog od 1668. do 1672. godine, ukrašavaju isprepletene biljne vitice i maleni oltarići s ovalnim medaljonom.

1. Kapela sv. Josipa, osamdesete godine 17. stoljeća, neutvrđeni majstor, detalj svoda

2. Kapela Majke Božje Skapularske, 1717. godine, Anton Ioseph Quadrio, detalj svoda

Stuko dekoracije u spomenutim franjevačkim i isusovačkim građevinama u Varaždinu kvalitetne su i ne zaostaju za istovremeno nastalim radovima u pokrajinama srednjoevropskog kulturnog kruga. Izvedene su s dobrim osjećajem za oblikovanje volumena i fino modeliranje detalja upotrebom uobičajenih morfoloških elemenata korištenih u to vrijeme i u drugim evropskim zemljama.

Sačuvani arhivski dokumenti u franjevačkom samostanu u Varaždinu (Cvekan 1978., 82.) potvrđuju da je dvije kapele u crkvi sv. Ivana Krstitelja ukrasio štajerski štukater Anton Ioseph Quadrio. Taj izuzetni umjetnik, porijeklom Talijan, čije se ime u pisanim dokumentima, navodi i kao Antonio Giuseppe Quadrio, djelovao je krajem 17. i do trećeg desetljeća 18. stoljeća u austrijskoj i slovenskoj štajerskoj i u Hrvatskoj gdje su sačuvani njegovi signirani radovi. Quadrio je član brojne obitelji porijeklom iz sjeverne Italije koji su se baveći raznim umjetničkim zanimanjima najprije doselili u Milano, da bi se kasnije razili u susjedne austrijske zemlje, slovenske zemlje, Istru i njemačke pokrajine gdje su se postepeno naturalizirali i umjetnički djelovali (Jiroušek, 1936., 17.). Anton Ioseph Quadrio spominje se u austrijskoj Štajerskoj kao suradnik Iosepha Serenia i Hieronima Rossia kod radova na mauzoleju Ferdinanda II. u Grazu u vremenu od 1687. do 1689. godine (Thieme i Becker 1933., 489.). Na našim prostorima radio je 1693. godine na ukrašavanju blagovaonice minornitskog samostana u Ptuju zajedno s Peterom Betinijem (P. L. Pečko 1861., 244.). Godine 1713. Anton Ioseph Quadrio se spominje u mariborskim matičnim knjigama kao otac Franje Ksavera Quadria (Vrišer 1957., 120.), te 1720. godine prilikom rođenja drugog sina Giovania Carla uz ime Ane Marije s kojom se iste godine oženio u obližnjim Rušama.

Djelovanje Antona Iosepha Quadria u sjevernoj Hrvatskoj potvrđeno je signiranim radovima u isusovačkoj crkvi sv. Katarine u Zagrebu (Jiroušek 1936., 17.) i kapeli sv. Trojstva nekadašnje pavlinske crkve u Lepoglavi (Szabo 1919., 20.). Njegov rad na ukrašavanju dviju kapela u varaždinskoj franjevačkoj crkvi sv. Ivana Krstitelja svjedoči sačuvani izvorni ugovor s njegovim potpisom u kojem je uglavljeno da će Quadrio za svoj rad dobiti 154 forinte (Cvekan 1978., 82.). Prema stilskim i formalnim odlikama za sada mu se još nedovoljno arhivski dokumentirano pripisuju štukature u kapelici svetih Triju Kraljeva u Kominu, knjižnici nekadašnjeg pavlinskog samostana u Lepoglavi, kapeli sv. Antuna u Cerju Tužnom i nekadašnjoj crkvi sv. Marije u Mariji Bistrici (Noršić, 1949.,).

Unatoč tome što to arhivskim dokumentima, još nije potvrđeno vrlo je vjerojatno da je štukature u crkvi Uznesenja Marijinog (Noršić 1949., 23.) i na stubištu varaždinskog isusovačkog kolegija radio Anton Ioseph Quadrio. Prostorna rasprostranjenost Quardijevih radova u sjevernoj Hrvatskoj, signirani radovi u zagrebačkoj i lepoglavskoj crkvi i sačuvani ugovori o radu u varaždinskoj franjevačkoj crkvi govore tome u prilog. Formalne odlike i kvaliteta izvedbe štukatura u kapeli sv. Franje Ksaverskog varaždinske isusovačke crkve pokazuju da su one rad vrsnog umjetnika vještog u slaganju kompozicije unutar prostora građevine s finim osjećajem za volumene i sitne detalje. Logična je pretpostavka, temeljena na visokoj kvaliteti radova, da su isusovci osvjedočeni sjajnim Quardijevim radovima u drugim njima poznatim objektima i znajući ga kao priznatog umjetnika tražili da baš on ukrasi njihov crkveni kompleks u Varaždinu. Za to je potrebno još pronaći i arhivske dokumente koji to nedvojbeno dokazuju i za koje se nadamo da još neotkriveni leže u arhivima.

3. Stubište isusovačkog kolegija, prva četvrtina 18. stoljeća, vjerojatno Anton Ioseph Quadrio, detalj zida

SAŽETAK

Autor piše o kvalitetnim štukaturama 17. i 18. stoljeća koje krasi crkve i samostane sjeverozapadne Hrvatske, a koje nimalo ne zaostaju za djelima poznatih štukatera u slovenskoj i austrijskoj Štajerskoj. Navodi radove u kapelama sv. Antuna Padovanskog i Majke Božje Škapularske koje je 1716. godine u varaždinskoj franjevačkoj crkvi radio štajerski štukater Anton Joseph Quadrio što potvrđuju sačuvani ugovori. Smatra da je vrlo vjerojatno da je isti autor nekoliko godina prije ukraasio štukaturama kapelu sv. Franje Ksaverskog u isusovačkoj crkvi Uznesenja Marijinog i stubište isusovačkog kolegija, jer stilske i formalne karakteristike i visoka kvaliteta upućuju na njegove radove u mnogim crkvama sjeverne Hrvatske.

DIE STUCKATURKUNST IN VARAŽDIN (Zusammenfassung)

Der Autor traegt bis jetzt bekannte Tatsachen ueber die sehr wertvollen Beispiele der Stuckdekorationen, die die Kirchen – und Klosterinnenraeume des Franziskaner- und Jesuitenordens in Varaždin verziern, vor.

Die Kapelle des Hl. Joseph in der Franziskanerkirche des Hl. Johannes d. Taeufers hat in 80. Jahren des 17. Jh. ein bis heute nicht ermittelte Meister mit figuralen und vegetabilischen Formen geschmueckt. In derselben Kirche hat der bekannte marburger Stukkator Anton Joseph Quadrio im Jahre 1717. die Kapellen des Hl. Antonius von Padua und der Gottesmutter von Scapulier verziert. Das bezeugt der erhaltene Vertrag.

In der Jesuitenkirche der Hl. Mariae Himmelfahrt wurde im Jahre 1710. die Kapelle des Hl. Franz Xaver mit den vegetabilischen Formen und figuralen Szenen aus dem Leben des Heiligen dekoriert. Mit den vegetabilischen Ornamenten und Symbolen aus der Leidensgeschichte des Jesu Christi wurde 1764. die Kapelle des Hl. Kreuzes ausgeschmueckt.

Mit sehr schoenen Stukkaturen einer Reihe der vegetabilischen Verflechtungen, die die Szenen aus dem Alten Testament umranden, ist der Treppenraum des Jesuitenkollegiums in zwanzigen Jahren des 18. Jh. geschmueckt. Genauso sind die Dekorationen des Treppenraums des benachbarten Jesuitenseminars aus derselben Zeit interessant.

Die bedeutenden Arbeiten von Anton Joseph Quadrio in Nordkroatien, seine signierten Arbeiten in der Jesuitenkirche der Hl. Katharina in Zagreb und in der Kirche der Hl. Mariae Himmelfahrt des Eremitenordens von Hl. Paulus in Lepoglava, seine Arbeiten in Franziskanerkirche in Varaždin und besonders die formale Aehnlichkeit der Dekoration im varaždiner Jesuiten-Gebaeudekomplex sprechen dafuer, dass der Autor der Stuckarbeiten in der Kapelle des Hl. Franz Xaver und im Treppenraum des Jesuitenkollegiums und -seminars Quadrio sein koennte.

L I T E R A T U R A / I Z V O R I

- CVEKAN PAŠKAL (1978) Djelovanje franjevacu u Varaždinu, Varaždin
DEDEKIND ANEDORE (1975) Judenburger Stukkaturen, Berichte des Museumsvereins Judenburg, Judenburg
FILIĆ KRESIMIR (1936) Povijest varaždinske gimnazije, Varaždinska gimnazija 1636 - 1936, Varaždin
HAGENBARTH HANS (1986) Die Confraternität zum Hl. Franz von Paula und der Bau der Welschen Kirche, Die Welsche Kirche am Gries (Hrsg. Franz Robert Pergler)
JIROUŠEK ŽELJKO (1936) Dekoracija unutrašnjosti crkve S. Katarine u Zagrebu, Jutarnji list, Zagreb
KLARIĆ MAKSIMILIJAN (1698) rukopis Piae aemulationis incitamentum u franjevačkom samostanu u Varaždinu
KLEMM MIROSLAV (1989) Štuko dekoracije stubišta sjevernog krila nekadašnjeg isusovačkog kolegija u Varaždinu, Godišnjak Gradskog muzeja Varaždin 8, Varaždin
NORSIĆ VJEKOSLAV (1949) Povijest župe Marija Bistrica, tipkopis u župnom uredu Marija Bistrica
PEČKO L. (1861) Geschichte des Minoritenklosters und von Pfare st. Peter und Paul zu Pettau, rukopis, Zgodovinski arhiv Ptuj
SZABO GJURO (1919) Spomenici kotara Ivanec, Zagreb
VANINO MIROSLAV (1969) Isusovci i hrvatski narod I., Zagreb
VRISER SERGEJ (1957) Mariborski baročni kiparji, Zbornik za umetnostno zgodovino, letnik IV., Ljubljana

Primljeno: 1992. 2-15